

125 onns Partida socialdemocratica dalla Svizra

Evoluziun empè da revoluziun

DA LUCAS DEPLAZES / ANR

■ **La Partida socialdemocratica da la Svizra (pss) è vegnida fundada l'onn 1888 a Berna. L'industrialisaziun en la segunda mesadad dal 19avel tschien-taner ha intimà divers manaders ed inspirats en il mund da lavor da proponer als lavurers da s'organisar en forma da sindicats u da partidas politicas. Ina ferma e serrada organizaziun dals lavurers duai crear ina cunterpaysa a la pussanza dal chapital.** Suenters ils onns 1850 èn vegnidas fundadas diversas secziuns da lavurers sin il stgalm chantunal/regional. L'onn 1888 han questas organizaziuns sindacalas fundà la Partida naziunala socialista. Las partidas burgaisas, – dominantas sin il plaun politic naziun – han cumbattì la pss durant decennis pervia da sias intervenziuns en dumondas da l'economia e per sia opposiziun cunter l'armada. Suenters la chauma generala da l'onn 1918 han ils socialdemocrats realisà l'emna da 48 uras e gudagnà l'iniziativa per il proporz en il cussegl naziun, quai che ha lubì als socialdemocrats da recaltgar il dubel da lur mandads en il cussegl naziun.

La pss survegn concorrenza

Il temp durant e suenter l'Emprima guerra mundiala ha muntà per ina gronda part dals lavurers onns da miseria e pitgira. La confederaziun n'ha betg indemnissà ils umens en servetsch militar. Il cussegl federal ha mobilisà l'armada encunter ils lavurers che han fatg chauma generala, uschè che quella è vegnida interrutta gia suenter trais dis. Quella situaziun ha stuschà la partida vers sanester. Ella ha er refusà ils credits per l'armada, fin l'onn 1932, fin ch'els Nazis han cumenzà a cumbatter ils sindicats en la Germania. Ina part dals lavurers n'ha betg acceptà la midada vers il communissem e fundà agens sindicats cristians tenor la ductrina da papa Leo XIII en sia enciclica «Rerum novarum» (renovar las chaussas). Els cristiansocials èn sa reunids en il «Sindicat cristian naziun» (CNG) ed han uschia offrì ina alternativa a l'Uniu sindacala svizra.

Cooperaziun empè da revoluziun

Grazia ad exponents moderats a la testa èsi reussì gia baud als sindicats da far in pact da pasch per il sector da construcziun, l'uschenumnà «Landesmantelvertrag» e d'introducì contracts collectivs da lavor tranter lavurers e patrums. Questa tenuta ha procurà a la Svizra per ruas sin il sector da produziun e per stabilitad politica – gronds avantatgs per il lieu da produziun svizzer. Ins sto prender en consideraziun las tendenzas internaziunales che pretendevan revoluziuns empè da co-

Christian Levrat, il president da la pss, dirigia la partida cun maun ferm.

operaziuns e refurmas. L'onn 1921 ha la part comunista bandunà la partidamumma perquai che lezza ha refusà ina adesiu a l'«Internaziunala». Els socialdemocrats svizzers han preferì la via miaivla da l'evoluziun ed han refusà la revoluziun. Quai ha purtà ses fritgs. L'onn 1943 dispona la pss en il cussegl naziun da la pli ferma fracziun e d'ina cumpart dals votants da 28,6%. Ernst Nobs vegn elegì sco l'emprim represchentant da la pss en il cussegl federal. En connex cun l'introducziun da la furmla magica l'onn 1959 survegn la pss dus mandats en la suprema regenza: Willy Spühler e Hans Peter Tschudi.

La basa s'emancipescha

En l'emprima mesadad da sia existena è la pss stada dominada da las organizaziuns sindacalas. En quest senn è ella s'engaschada per meglierar la situaziun e la posiziun dals lavurers ed employads. Suenters la Segunda guerra mundiala ha i dà ina midada tar la basa. Cun l'immigraziun massiva da lavurers esters è sa reducida la cumpart sindacala cun sia influenza. La partida ha dentant profità d'ina nova funtauna. Pli e pli gronda è vegnida la cumpart da persunas da la classa mesauna. Adina dapli persunas cun titel academic han vesì en la pss ina schanza da far ina carriera politica. La pss ha midà ses profil monotematic ed è daventada pli pragmatica. Ella ha renonuschì la muntada dal chapital sco resursa economica indispensabla per realisar postulats socials. Els exponents dals «sessantogels» han pretendì refurmas fundamentalas da noss sistem ed han dà novs

impuls. Las dunnas èn sa revoltadas ed han purtà ad aut la bandiera da l'emancipaziun.

La crisa

Sa chapescha che quai ha manà a posiziuns e pretendiuns politicas cuntraversas e provocà conflicts. Els novs exponents han tschertgà la via al success cun s'avrir vers tematicas actualas sco la protecziun da l'ambient cun extender ils dretgs individuals e cun il cumbat cunter tuttas discriminaziuns. Da quest temp è er sa furmada la Partida dals verds che fa ina tscherta concorrenza a la pss. Durant intgins onns han las dunnas prendi las hottas enta maun, quai che ha procurà per malruaus e posiziuns cuntraversas. L'onn 1983 propona la pss la candidatura da Lilian Uchtenhagen per il cussegl federal. Il parlament ha dentant elegì Otto Stich. Sin quest affrunt ha pretendì ina part da la pss d'extrar dal cussegl federal e da marschar en l'opposiziun. Quest pass radical ha la radunanza da delegads dentant refusà. Tar las elecziuns da l'onn 1987 cuntanscha la pss mo 18,4%. Il punct bas ha la partida fatg atras sut il presidi da la Turitgaisa Ursula Koch l'onn 2000. A la Genevina Christiane Brunner èsi plaun a plaun reussì da quietar ils spierts. Ina situaziun critica ha scurlà la partida avant intgins onns cur ch'ina gruppa ha pretendì dapli avertadad envers l'economia. In tschert ruas ha i dà cun l'elecziun da Hansjürg Fehr a la testa che ha pruvà da dar a la partida in nov program, dentant cun modest success. Dapi l'elecziun da Christian

La giuvna Grischunaisa Hanna Bay ha pretendì dapli gistadad tar la repartiziun dals bains terrestres.

FOTOS L. DEPLAZES

Levrat al presidi e dad Andy Tschümperlin al timun da la fracziun ha i dà ruaus. In pau da ruier dattan uss ils giuvens e la Juso cun lur iniziativas 1:12 e per pajas minimalas.

Iniziativa sin rucca

Or dal vast spectrum politic actual ha la pss tschernì sis secturs ch'ella vul sutmetter a la radunanza da delegads l'onn 2014.

1. Ina taglia sin transacziuns

La pss prenda en mira ina taglia sin transacziuns da finanzas dad almain 0,1pertschient. Fin uss n'èn talas fatschentas da banca betg sutmessas a la taglia. En divers pajais da l'Europa è ina tala taglia en discussiun.

2. Politica da famiglia per tuts

La pss vul dapertut il medem supplement per uffants, plinavant pretendia ella in augment da quest sustegn social. Las cundiziuns per segirar la compatibilità tranter famiglia e professiun duain vegnir meglieradas.

3. Taglia per interpresas estras

Cun in dumping da taglia carmala tscherts chantuns interpresas grondas da sa domiciliar en Svizra. L'Uniu europeica na lubscha betg pli ditg quest sistem fiscal. La pss vul introducì ina taglia minimala federala per gudogns d'interpresas estras.

4. In dretg da burgais modern

La pss vul accordar il dretg da burgais automatic per immigrads da la terza generaziun e levgiar a la segunda generaziun quest dretg.

5. Transparenza tar la finanziaziun da las partidas

La pss vul chartas avertas davart la finanziaziun da las partidas e tar la propaganda per las votaziuns. Il text da l'iniziativa na scumonda betg donaziuns, quella pretendia trasparenza per donaziuns sur 10 000 francs.

6. Immediat la medema paja

Las dunnas gudognian 18,4% damain ch'els umens. Per quest motiv duain vegnir installà ina autoritad che ha la cumpetenza d'intervgnir.

Var 2000 personas han prendi part da la manifestaziun sin il Waisenhausplatz a Berna.